

MONTESQUIEU INSTITUUT

Hoe denken de buren erover? De spanningen tussen nationale en Europese democratie.

Het lijkt erop dat, met de economische integratie in een stroomversnelling, ook de politieke integratie in de Europese Unie weer vaart begint te maken. In elk geval is dat het verlangen van de Duitse Bondskanselier. Zij ziet een politieke unie als belangrijkste mogelijkheid om op lange termijn de economische en monetaire unie daadwerkelijk houvast te geven. Ook afgezien daarvan worden in afzonderlijke verdragen, zoals het onlangs afgesloten 'fiscale verdrag', overeenkomsten gesloten, die een verschuiving betekenen van volledig nationale begrotingsbeslissingen naar onder Europees toezicht genomen besluiten.

Wat aan de ontwikkelingen van de laatste jaren opvalt, is de neiging nieuwe overeenkomsten te sluiten met behulp van intergouvernementele constructies, in plaats van die onderdeel te maken van de bestaande communautaire verdragsregels. Dat heeft ongetwijfeld te maken met het verlangen de nationale soevereiniteit althans in schijn overeind te houden en de Europese macht in handen te houden van de Europese Raad.

Het duidt tegelijk op de behoefte in staat te blijven nationaal verantwoording af te leggen aan nationale democratische organen, deze en passant ook committerend. Dit gedrag van politieke leiders sluit overigens aan bij een stemming onder de burgers van de Europese lidstaten, die uiteindelijk meer vertrouwen stellen in de nationale verantwoordingsmechanismen dan in de Europese democratie, met een aan het Europees Parlement verantwoording verschuldigde Commissie.

In elk geval wordt het zo ervaren en gevoeld in Nederland. De zeggenschap van een kleine lidstaat als Nederland is waarschijnlijk beter gewaarborgd in de supranationale verdragen, die grote lidstaten beletten de besluitvorming volledig te domineren. Desondanks kiezen ook Nederlandse politici en burgers voor de intergouvernementele weg, hoewel die het gevaar van dominantie door grote lidstaten aanzienlijk vergroot. Zo wordt echter het gevoel behouden dat het proces van besluitvorming onder controle blijft, wat sterk bijdraagt aan zijn legitimiteit onder zowel volksvertegenwoordigers als burgers. Daar heeft een premier dan wel een minister enige politieke spagaat graag voor over. Kennelijk is er in de (supranationale) Europese democratie veel minder vertrouwen dan in de eigen nationale, ongeacht de risico's van intergouvernementele besluitvorming.

Sterker nog, het gevoel onder politici en burgers in Nederland is sterk aanwezig, dat verdergaande politieke integratie de Nederlandse parlementaire democratie verder zal beschadigen, maar dat daar geen of onvoldoende democratische legitimiteit op Europees niveau tegenover staat. Dat maakt een verdere voortgang naar een politieke unie er niet gemakkelijker op.

De vraag is: hoe denken onze buren daarover? Kiezen ook zij, als het erop aankomt, liever voor de eigen democratie en nemen zij de intergouvernementele afhankelijkheden op de koop toe? Wordt ook daar de aarzeling 'soevereiniteit af te staan' eerder groter dan kleiner. Is ook daar het vertrouwen in een levensvatbare Europese democratie als alternatief uiteindelijk veel kleiner dan in de eigen nationale democratie? Of zijn er bij de buren meer gedachten aan Europese democratische mogelijkheden en wordt er meer nagedacht dan in Nederland over

MONTESQUIEU INSTITUUT

mogelijke condities waaronder de Europese democratie daadwerkelijk tot bloei zou kunnen worden gebracht?

Het zijn dit soort vragen die het Montesquieu Instituut en het dagblad Trouw in een viertal debatbijeenkomsten in Den Haag in het seizoen 2012 – 2013, vermoedelijk in het Europahuis, aan de orde wil stellen. Zoals steeds doen zij dat bij voorkeur door het betoog van een wetenschappelijk onderzoeker te confronteren met een man of vrouw van de politieke praktijk. Deze laatste willen beide organisatoren het liefst uit het buurland zelf laten komen, om niet alle informatie door een Nederlandse filter heen te laten gaan. Als betrokkene het Nederlands beheerst, des te beter, maar anders wordt gebruik gemaakt van het Engels. (Duits kan ook, mits de wetenschappelijke inleider het Duits voldoende beheerst.)

Als steeds tot nu toe, levert de wetenschappelijke onderzoeker een kort betoog voor het dagblad Trouw voorafgaand aan het debat. Als het tegenbetoog van de practicus daartoe aanleiding geeft, heeft Trouw uiteraard belangstelling voor publicatie daarvan, een of meer dagen na het debat in Den Haag. Montesquieu Instituut en Trouw kondigen het debat in hun media ruim tevoren aan. Tot nu toe blijkt dat, in stijgende mate, voldoende.

Montesquieu Instituut, Den Haag/Maastricht

Prof. dr. J.Th.J. van den Berg.